

Les muses de Picasso.

*Projecte d'una exposició cultural al centre Can Gruart de
Vilablareix.*

**GRAU EN COMUNICACIÓ CULTURAL – FACULTAT DE LLETRES
TREBALL FINAL DE GRAU**

Laia Extremera i Peña

Tutor: Margarida Casacuberta Rocarols

Juny 2020

‘’Pintar es otra manera de llevar un diario.’’

Pablo Picasso.

ÍNDIX

---

1. Resum.....	4
2. Introducció.....	4-5
3. Metodologia del projecte.....	6
4. Amistats Testimonials.....	8-9
5. <i>L'Alter Ego</i> de Picasso, el Minotaure.....	10-11
6. La vida de Picasso.....	12-13
7. Etapes pictòriques de Picasso.....	14-22
7.1. Període Blau.....	14
7.2. Període Rosa.....	15
7.3. Període Negre.....	16
7.4. Cubisme.....	17-18
7.5. Neoclassicisme.....	19
7.6. Etapa surrealista.....	20
7.7. Expressionisme.....	21
7.8. Període Vallauris.....	22
7.9. Etapa Picasso.....	23
8. Les muses de Picasso.....	24-51
8.1. Fernande Olivier, La primera musa de Picasso.....	25-26
8.2. Gertrude Stein, La mecenes de Picasso.....	27-28
8.3. Eva Gouel, ‘Ma Jolie’ de Picasso.....	29-30
8.4. Olga Khokhlova, La ballarina de Picasso.....	31-34
8.5. Maria Thérèse Walter, La dona dorment.....	35-37
8.6. Dora Maar, La dona d'ungles llargues.....	38-41
8.7. Françoise Gilot, La dona flor.....	42-45
8.8. Sylvette David, La noia del coll alt i cua de cavall.....	46-48
8.9. Jacqueline Roque, L'últim amor de Picasso.....	49-51
9. Conclusió.....	52
10. Bibliografia.....	53-54

1. Resum

El projecte *Musa i artista* centrat en l'obra de Pablo Picasso és una aproximació a la divulgació cultural des d'una perspectiva interdisciplinària i amb l'objectiu d'arribar a un públic ampli. A partir d'una exposició de diferents obres representatives de la trajectòria de l'artista que ha estat considerat un emblema del segle XX, es pretén donar a conèixer i, eventualment, desmitificar la relació entre les muses i l'artista partint del context històric i de les relacions personals i intel·lectuals que es van establir entre ells. Es donaran a conèixer qui eren aquelles muses que Picasso retratava i la capacitat que tenia l'artista de desfigurar-les, convertir-les en éssers monstruosos o simplement en objectes sense ànima. L'objectiu d'aquest projecte és convidar a conèixer qui eren aquelles dones i per què l'artista les transforma així.

2. Introducció

La comunicació cultural pretén integrar diferents projectes de cultura contemporània i mitjans de comunicació en la societat actual. Així doncs, a partir d'un projecte cultural he intentat fer una aproximació a tots els públics, sobretot dirigint-me al sector jove entre (16-25) anys perquè puguin conèixer un artista icònic, Pablo Picasso, però des d'una perspectiva diferent: la relació entre musa i artista. A partir d'una exposició al centre cultural Can Gruart de Vilablareix trobarem les muses més significatives en la producció de Picasso, coneixerem qui eren, com les pintava i el perquè en un moment determinat algunes d'aquestes dones pateixen un procés de "monstrificació" en l'obra de l'artista. La majoria d'elles són dones molt més joves que ell, i totes pateixen la infidelitat de Pablo Picasso. Algunes acaben depressives, d'altres trastocades i algunes es suïciden. A partir de pàgines web com Museu Picasso Barcelona i Museu Picasso Málaga obtindrem imatges, quadres i diferents testimonis relacionats amb la vida picassiana. La història de l'art és una disciplina acadèmica que amaga una narració que hem de saber interpretar.

És molt important saber llegir les obres, també tenir coneixement del context històric per poder fer una bona lectura del present. Moltes vegades coneixem algunes obres d'art però no en sabem el rerefons, no sabem qui era aquella musa que posava per l'autor ja que no li donem importància. Però, i si fos fonamental saber qui era aquella persona que apareix retratada varies vegades? Ens hem preguntat mai per què la retrata d'aquesta manera? I aquestes formes? Les mirades, les mans, els gestos... Tot té un perquè. Pablo Picasso no va deixar mai de tenir producció artística, de la mateixa manera que mai va deixar de tenir amants les quals retratarà en les seves obres. Qui eren aquelles dones, doncs? Què va succeir perquè les pintés amb aquells trets tan identificadors i, sobretot, tan despersonalitzadors? Tot té una raó.

En conclusió, m'he proposat dedicar una exposició a les muses més retratades per Picasso en el decurs de la llarga trajectòria de l'artista. He volgut conèixer i donar a conèixer la seva història, com les pintava i, especialment, com elles ho vivien. Les dones de Picasso normalment han quedat a la foscor o, si més no, es coneixen molt poc. És per això que m'he proposat emprendre aquesta recerca. En algunes obres de Picasso trobem dones que pateixen una evolució des del moment que les va començar a pintar, normalment molt belles, fins que es converteixen en "monstres". A què és degut aquest canvi? Era consentit per part de les muses que les retratés d'aquelles maneres? Fins a quin punt consentim l'apropiació per part de l'artista de la identitat de la "seva musa"? On està el límit?

3. Metodologia del projecte

A priori, el meu tfg era un projecte pràctic destinat a ser una exposició cultural en el centre Cultural Can Gruart de Vilablareix. Malauradament, el projecte no s'ha pogut donar a terme per la situació del COVID-19 que dos mesos abans que pogués fer l'exposició cultural les autoritats van proclamar l'estat d'alarma. La idea va ser reunir els continguts de la disciplina acadèmica d'història de l'art i coneixements de gestió cultural per poder crear un producte cultural a partir d'un tema d'estudis culturals, "Les muses". Per tant, vaig aprofundir-me en un tema artístic i vaig crear un discurs a partir de tota la informació que podia trobar. Quan vaig tenir clar el tema que volia exposar, *les muses de Picasso*, després havia de pensar com ho volia enfocar, el discurs que havia de realitzar i buscar un públic com a objectiu per poder realitzar l'exposició cultural. Així doncs, em vaig impregnar de l'obra picassiana. Vaig buscar llibres, museus, exposicions que parlessin de la seva vida i sobretot que hi hagués personatges femenins. L'obra de Picasso és immensa. L'autor mai deixa de pintar, durant tota la seva vida no deixa de crear material artístic. Aquest fet provoca que pinti les persones o episodis que estan al seu voltant, en aquest cas les seves amants.

En l'obra Picassiana trobem milers de quadres o dibuixos on surten dones. A vegades les podem reconèixer fàcilment però altres vegades no. Quan vaig començar a endinsar-me en el món de Picasso vaig haver de fer un procés d'investigació sobre qui eren aquelles dones que sortien retratades en els seus quadres. Algunes amb la mirada perduda, altres amb el cap en baix, una altra amb els cabells plens de flors... A partir de la recerca d'aquestes dones em vaig adonar que tenien algun símbol artístic que les caracteritzava. Això em va semblar molt interessant, com Picasso les pintava tenia a veure amb el tarannà que ell li atribuïa. Més endavant, quan ja vaig començar a tenir unes forces amants i identificar-les en l'obra de Picasso vaig ordenar-les cronològicament. Allà va ser quan em vaig adonar que les relacions amoroses es sobreposaven a les altres, les dates coincidien. Per tant, Picasso en nombroses relacions fou infidel a les seves parelles, tot i això ell les pintava i la majoria de vegades les acabava de pintar amb una evolució molt interessant; les "monstroritzava".

Picasso jugava amb els seus cossos, mirades i gesticulacions per crear noves obres que no tenien res a veure amb les primeres que els hi feia, si no semblaven una evolució sentimental molt negativa cap aquestes dones. En la història d'aquestes dones podem veure que no van acabar massa bé amb Picasso, algunes d'elles abandonades, rebutjades o van suïcidar-se. Per tant, vaig creure que era molt interessant tota aquesta informació que havia recollit i volia que la gent també ho conegués. Tothom coneix a Picasso, però les dones que va pintar no són tan conegudes. Les seves muses tenen un paper clau en la seva vida, les pinta la majoria del temps i no sabem si fins a quin punt elles ho van consentir. Normalment no es coneix la història que hi ha a la darrera d'aquelles muses.

Així doncs, quan tenia clar el material que anava a exposar vaig buscar un lloc on poder realitzar el projecte. Vaig anar a parlar amb l'Ajuntament de Vilablareix i m'ho van acceptar. Em cedien el centre cultural Can Gruart perquè jo pogués fer l'exposició durant una setmana. A més a més, vaig buscar un públic en concret. Quan s'inaugurés l'exposició tothom podria accedir-hi, ja que el centre és obert per a tothom. No obstant això, vaig trobar oportú buscar un grup que li fos d'interès més acadèmic. Em vaig posar en contacte amb l'Institut de Vilablareix per anar a parlar personalment amb el professor de història de l'art. Li vaig presentar el meu projecte de tfg, en què consistia i si li era d'interès. Jo convidava als seus alumnes de història de l'art a venir un matí a l'exposició on jo mateixa els hi faria l'explicació i recorregut. Ell va acceptar i vam concordar una data exacte.

En resum, ja tenia el tema i el material a exposar. Vaig aconseguir que l'Ajuntament de Vilablareix m'acceptés l'exposició i l'Institut de Vilablareix s'interessés per l'exposició on ja havíem acordat data. Tot estava lligat. Només calia escollir aquelles obres per exposar i distribuir-les amb un sentit narratiu per poder mostrar el meu discurs. Per tant, ho he fet tot menys l'exposició que en un futur es podrà dur a terme.

4. Amistats Testimonials.

Com era Pablo Picasso segons Josep Palau i Fabre.

Josep Palau i Fabre amb Pablo Picasso a Cannes l'any 1965

Son molts els estudiosos que s'interessen per Picasso, però Josep Palau i Fabre va establir amistat amb Picasso i van fer nombroses sessions de treball en què Palau preguntava a Picasso sobre la seva vida i la seva obra. La relació entre Josep Palau i Fabre i Picasso va més enllà de l'estricta relació personal, que es va iniciar l'any 1947, i va començar quan al principi dels anys trenta un jove Palau va quedar impressionat per la visió de la reproducció d'un quadre de Picasso, *La vida* (1903), l'obra mestra del pintor a l'època blava.

D'aquestes converses i tot el seguiment que ha fet Palau de la vida i l'obra de Picasso han sortit un total de més de vint llibres i nombrosos articles, col·laboracions i conferències monogràfiques sobre Picasso. Fins i tot ha dirigit un film, *Picasso a Catalunya* (1979), produït per Estela Films. Actualment, Palau i Fabre es considera una de les màximes autoritats mundials sobre la figura de Pablo Picasso i, a més, té la potestat, que li fou donada pel mateix Picasso, de certificar o expertitzar les seves obres. Palau és un gran coneixedor de la vida i l'obra de Picasso. Fins i tot, quan algú li preguntava a Picasso per algun fet de la seva vida, ell responia "Això, demaneu-ho a en Palau".

Citacions del llibre Fabre, J. P. (2002). *Vides de Picasso*. Barcelona: Proa

“Picasso vol ser aquí i allí a la vegada, a dalt i a baix, a sobre i a sota, a Roma i a París. Ho aconsegueix. Com? Es desintegra. Que dolç, en la nit càlida, adormir-se en els braços d’una dona rossa, amb la mà al seu pit d’or, com un ceptre!

Però Picasso és tan adúlter que es desperta al costat d’una mulata, després d’haver comès qui sap quantes infidelitats pels passadissos del somni. Se li ha quedat a la mà la música de les guitarres andaluses, que havia puntejat i ara la busca en els cossos de les dones, intenta transportar-la en els seus quadres.(...) Un cor de fusta, que ni tan sols pot donar l’espectacle de la sang vessada.” (pàg 12).

“Heus ací el que és la vida, tal com llegir-se en la mirada de la dona abandonada de La Vida (1903). Existencialisme? Angoixa? Absurditat? Picasso, Picasso, Picasso.”
(pàg 20)

“Hi ha dona nua i dona despullada.

Nua, és a dir, abans del vestit.

Les dones de Picasso són sempre nues.” (pàg 40)

5. *L'Alter Ego de Picasso, el Minotaure.*

Minotaure i dona, 1933.

Minotaure i una amiga, 1933.

La figura del Minotaure ha ocupat deu anys en la vida artística de Picasso. L'autor queda associat al Minotaure i, a partir de Picasso, el mite de l'Antiguitat adquireix un nou caràcter en el segle XX. Picasso ho humanitza, li dóna una dimensió humana mescla de crueltat, violència, vitalitat, amor. A Picasso, no li interessa la llegenda del Minotaure ni els episodis protagonitzats per Teseu, que apareix molt poc. Altres personatges, com Minos, Pasífae o Ariadna, no apareixen en absolut. Tampoc li importa el laberint com a motiu artístic. L'únic objecte del seu interès és el Minotaure en si mateix. Però perquè Picasso s'identifica amb aquest ésser monstruós?

Minotaure i la dona del cavall morta davant d'una cova en front d'una dona amb un bell, 1936.

Existeixen diferències i coincidències entre el mite grec i la llegenda fabricada per Picasso. La tradició clàssica ens presenta al Minotaure com un ésser desgraciat, que és tancat en el laberint per la seva vergonyosa monstruositat. La seva destinació serà morir a les mans de Teseu. Pel seu origen, i no menys pel seu cruent apetit de carn humana, no desperta gens de simpatia. Les principals diferències de la versió picassiana consisteixen en el fet que no hi ha només un, sinó que existeixen nombrosos minotaures, i no estan tancats: viuen lliures a la seva illa gaudint d'una vida plaent. Les coincidències són tal vegada més importants: el minotaure picassià, malgrat estar envoltat de belles dones i belles obres d'art, i de gaudir de freqüents orgies, és també un ésser desgraciat “que no pot ser estimat per si mateix, almenys ell ho creï així”, i per tant potser se sent tan sols com el monstre del laberint. Experimenta, com el Minotaure cretenc, un apetit il·lícit -en el seu cas sexual- que també sadolla violentament, amb noies segrestades. El Minotaure deixarà de ser una figura de primera línia en el repertori iconogràfic de Picasso, però la intensitat i durada de la identificació que s'ha produït entre tots dos farà que no s'esfumi totalment de la seva producció artística.

Minotaure acariciant dona adormida,
1933.

Aquí podem veure un fabulós gravat de Picasso on el Minotaure es troba sobre una dona la qual podem identificar com a l'amant de l'autor en aquell moment, Marie Thérèse Walter. Aquest gravat expressa amb gran brutalitat la força eròtica de la humanitat del monstre i la animalitat de l'home. No obstant, si observem bé l'obra ens transmet un missatge una mica diferent al títol de l'obra. No percebem un amor tendre cap a la dona adormida del gravat, percebem violència del Minotaure cap a ella, podem arribar a sentir por cap aquest Minotaure que es troba a sobre de la jove indefensa.

6. La vida de Picasso

En 1881 naixia a Màlaga Pablo Picasso, el més creatiu dels artistes del segle XX. Tots els moviments d'Avantguarda es troben en la seva dilatada producció, però potser la grandesa d'aquest indiscutible geni es troba sobretot en haver sabut transformar l'obra d'art en un estat d'ànim, en haver aconseguit convertir la representació de la realitat en vivència compartida per espectador i artista. En la seva prolífica producció, Picasso no conforma la seva creativitat als límits de la pintura, cultivant també amb igual mestria l'escultura, el dibuix, la ceràmica, l'obra mural i gràfica, el disseny teatral, la poesia, el teatre o el cinema.

De gran recorregut artístic, la seva facilitat pel dibuix va començar a manifestar-se molt aviat, quan després de traslladar-se la família a La Coruña el 1891, Pablo Picasso inicia els seus estudis en la Escuela de Bellas Artes da Guarda, on el seu pare exercia com professor. Entre 1895 i 1900 transcorre doncs, el que podria definir-se com època de formació en la que al mateix temps que se instrueix en el més estricte academisme finisecular de les escoles de La Coruña, Barcelona i Madrid, descobreix alhora a Goya, Velàzquez o El Greco juntament amb Góngora o Gaudí; la herència espanyola, en suma.

Quan Picasso cau malalt en la primavera de 1898 decideix passar una temporada convalescent en el poble català de Horta de Sant Joan, a Tarragona, convidat pel seu amic Joan Pallarès. Al retornar a Barcelona el gener de 1899, pren la decisió d'abandonar la formació en l'escola de belles arts i començar a firmar els seus treballs amb el cognom de la seva mare; com P.R.Picasso abandonant per complet el cognom patern. En aquesta època barcelonesa freqüentarà la cerveseria *Els Quatre Gats*, on tindrà relacions d'amistat amb diferents artistes i escriptors catalans fascinats per l'activitat cultural de la capital francesa. En les seves composicions de 1899 i 1900 a rel de la influència del modernisme català predominaran les representacions de la figura humana, com ho demostra en l'exposició de *Els Quatre Gats*, essent també freqüents les escenes urbanes entre les que destaca un tema iconogràfic particular; el paisatge de la ciutat vist a través d'una finestra.

La seva obra *Los últimos momentos* és acceptada per participar en la secció espanyola de la Exposició Universal de Paris de 1900. Al setembre d'aquest mateix any, Picasso viatja per primera vegada a la capital francesa acompanyat per Casagemas. Tenen lloc els contactes inicials amb els que serien el seus primers marxants, Pere Manyach i Bertge Weill. Ecplisat per la vida cultural d'aquesta ciutat, hi resideix uns mesos instal·lant-se amb el seu amic a Montmartre, en el estudi ocupat anteriorment per Isidre Nonell. Pablo Picasso queda impregnant per l'essència parisenca i els racons de Montmartre on veurem en els seus llenç escenes picares de cabaret, cafès i salons de balls. En totes aquelles imatges si troba una certa assimilació del postimpressionisme de Paul Gauguin i del simbolisme de Nabis, juntament a la profunda influencia exercida per Degas i els atrevits motius de Toulouse-Lautrec. Els resultats son composicions en las que com ocorre a *Amantes en la calle* o *Moulin de la Gallette*, ambdues datades en 1900, els motius inspiradors de la bulliciosa vida parisenca serveixen també per rendir homenatge no nomes als pintors francesos, sinó inclús a alguns dels seus col·legues espanyols com Ramon Casas.

Dos mesos després del viatge a Paris, Picasso regressa a Espanya amb Casagemas i, després de romandre algun temps a Màlaga, es trasllada a Madrid, on col·labora en la publicació de la revista *Arte Joven*. El 17 de febrer de 1901, Casagemas es treu la vida a conseqüència d'un desengany amorós. Episodi que impressionà profundament al malagueny, fins al punt de realitzar varies composicions inspirades en el luctuós succés, la mes impactant es se'ns dubte *La mort de Casagemas* (Musee Picasso, Paris) centrada en la fisonomia del amic mort. Aquest tràgic episodi serà determinant en les obres posteriors de Picasso, qui va arribar a assegurar mes tard el crític Pierre Daix que fou pensant en Casagemas com Picasso iniciar a "pintar en blau".

7. Etapes artistiques de Picasso

7.1. Període Blau (1901-1904)

Quan Picasso va rebre la notícia que el seu estimat amic Carles Casagemas s'havia suïcidat va provocar un *shock* al jove pintor que va esdevenir a una tristesa profunda on es va veure reflectida durant sis anys (1901-1904). Els quadres de Picasso transmetien aquesta tristesa a través del to blau. Les obres d'aquesta fase són melancòliques i retraten d'alguna manera les condicions de vida de les classes marginades de Barcelona i París a principis del segle XX. Personatges allargats i amb el cap inclinat cap a baix, captaires, malalts, cecs... personatges aïllats en un entorn fred, amb fons nus i buits. Són protagonistes que es troben perduts.

La mort de Casagemas, 1901.

Enterrament de Casagemas, 1901.

La vida, 1903.

El vell guitarrista cec, 1903

7.2. Període Rosa (1904-1907)

Instal·lar-se en el barri de Montmartre va fer que Picasso entrés en contacte amb un ambient de circ: joglars, arlequins, saltimbanquis, acròbates, pallasos, comedians, pintors, còmics, artistes, actors, poetes, escriptors... un entorn d'explosió cultural, un espai bohemi que li va inspirar en la seva segona etapa: el Període Rosa. A la cultura se li sumava la bullícia de la ciutat, un París ple de bars abarrotats, teatres, enrenou, comerços oberts al matí, gent passejant, terrasses...

Els seus quadres van adoptar un to pastel, amb colors més càlids, i els protagonistes van passar a ser aquests personatges del circ. No obstant això continuava existint cert rerefons amarg en els rostres.

La espera (Margot), 1901.

Arlequí amb copa, 1904.

Més enllà del canvi en la paleta de colors, Picasso evoluciona de les formes anguloses i escanyolides a altres més gracioses i plenes. Així i tot, els rostres expressen una indiferència assossegada. Cal recordar que aquest tipus de personatges es venen com a alegres, però porten vides empobrides i sacrificades. Alguns quadres, fins i tot amb colors càlids, reflecteixen inquietuds existencialistes.

7.3. Període Negre (1907-1909)

També conegut com el període de la influència africana, el Període Negre (1907-1909) és una fase de transició cap al cubisme. Durant aquesta breu etapa Picasso es va desvinculant progressivament del que s'estableix en l'art i crea un nou corrent. Abans d'arribar al cubisme ple, trobem un predomini de colors grisos i foscos en diverses obres.

Les senyorettes de Avinyó, 1907.

Nu amb tovallola, 1907.

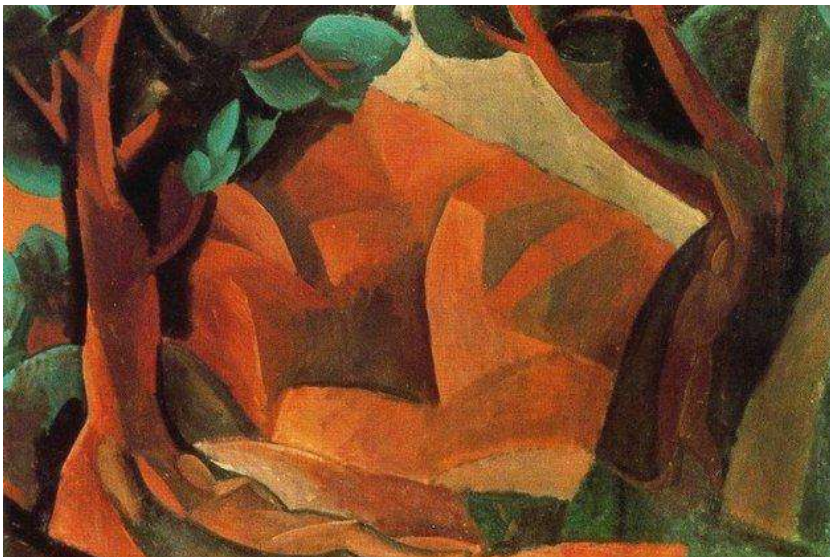
Influenciat per l'art ibèric i l'art africà, Picasso comença a crear rostres geomètrics que s'allarguen. Els veiem en *Tres dones* (1908) o en *Les senyorettes d'Avinyó* (1907), quadre amb el qual es manifesta per primera vegada de manera molt evident el cubisme i amb el qual Picasso comença a investigar noves tècniques i maneres de crear art. El Període Negre es coneix també com protocubisme, ja que apareixen els característics traços angulosos, els plans angulars sense fons ni perspectiva i les cares amb aparença de màscara.

7.4. Cubisme (1909-1919)

El cubisme tracta la naturalesa a través de formes geomètriques, esquematitzant la realitat, simplificant-la i alhora dotant-li d'expressivitat. És una aproximació intel·lectual cap al món que envolta a l'artista, que ha de buscar la puresa en la pintura. Es distingeixen diversos tipus o fases dins del cubisme, un estil que va desaparèixer amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial, però que va influenciar enormement als artistes que vindrien en el futur.

Durant els primers anys el cubisme va ser analític, entre 1909 i 1911, presentant obres en les quals Picasso analitzava exhaustivament l'objecte dibuixat, descomponent-lo en diversos plans i plantejant diferents punts de vista. Un exemple d'aquest cubisme el veiem en *Paisatge amb dues figures* (1908).

Paisatge amb dues figures, 1908.

Una segona i breu vessant del cubisme va ser el cubisme hermètic, que sorgeix entre 1911 i 1912 per l'interès de Picasso a afegir el major nombre possible de plans, com s'observa en *El Poeta* (1911), que presenta una abstracció gairebé completa. Alguns analistes diuen fins i tot que Picasso va voler incorporar el temps com una nova dimensió en el llenç. També va ser el moment d'inclusió del collage en els quadres, una innovació que pretenia recuperar el color i millorar la llegibilitat de les obres.

Finalment, el cubisme cristall va tenir èxit entre 1917 i 1920, plantejant llenços amb grans plans geomètrics i un esperit minimalista. El cubisme sintètic sol situar-se entre 1912 i 1919, un període en el qual Picasso dóna més color i claredat a les seves pintures. Durant la fase del cubisme sintètic el moviment cubista va donar la benvinguda a nous autors, que van dotar d'heterogeneïtat a aquest corrent (Duchamp, Leger...).

Tres musics, 1920.

Taula davant la finestra, 1919.

7.5. Neoclassicisme (1917-1927)

Després d'haver superat les seves fases de colors (blau, rosa, negre) i haver regalat al món de l'art el cubisme, Picasso sofreix una de les seves revolucions personals i canvia radicalment d'estil. Durant els Felços Anys 20 l'autor es deixa portar per les corbes del ballet rus i freqüenta ambients de l'alta societat. Ha acabat la Gran Guerra i Picasso viu un moment feliç que els crítics han anomenat el seu període neoclàssic.

Retrat d'Olga, 1918.

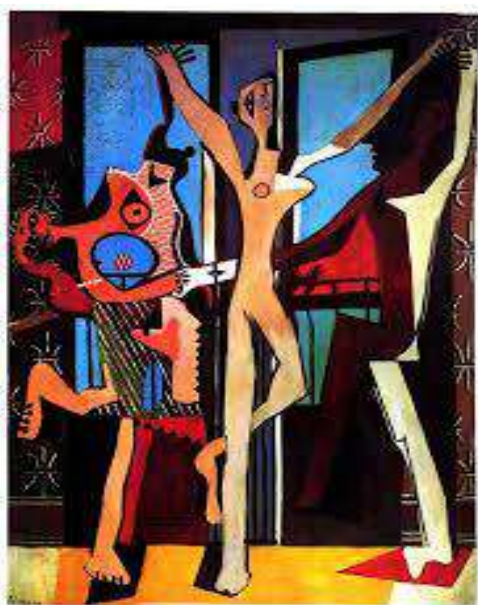
Mare i fill, 1921.

En el neoclassicisme de Picasso trobem ambients familiars, càlids, que transmeten pau i tranquil·litat. En 1921 neix el seu fill Paul, i li inspira per a realitzar diversos llenços. En aquesta etapa pinta fins i tot telons per al teatre. També té una sèrie de curioses obres com *La migdiada*, *Dues dones corrent per la platja* o *Dona i fill a la vora de la mar* que presenten evidents i sorprenents trets d'un gigantisme mai abans vist. Una mostra més de la versatilitat i l'enginy de Picasso.

7.6. Etapa surrealista (1925-1935)

Picasso sempre es va declarar no surrealista. El moviment surrealista, no obstant això, li va cortejar contínuament, i li va adoptar esmentant-li contínuament a les revistes i escrits teòrics (André Breton no deixava de referenciar la seva obra com a peça clau per a entendre el corrent surrealista). Els surrealistes estaven molt de moda en la segona meitat dels anys vint, i Picasso, encara que sempre va voler mantenir la seva independència, va realitzar algunes obres que s'emmarquen en aquest estil. Normalment s'aprecia l'inici de l'etapa surrealista de Picasso en *La dansa* (1925).

La dansa, 1923.

Cap de dona, 1930.

Influenciat per les obres de Joan Miró i Salvador Dalí, i llegint els escrits de André Breton, Picasso aborda noves maneres d'expressar-se a través d'elements surrealistes: apareixen monstres, figures sense sentit (aparent), el món dels somnis... metàfores plàstiques per a transmetre el sofriment i el temor. Definit el surrealisme pel propi Breton com un «dictat real del pensament sense la intervenció reguladora de la raó i aliè a tota preocupació estètica o moral», les obres del Picasso surrealista mostren aquest món oníric i sense aparent estètica.

“El mundo de hoy no tiene sentido, así que por qué debería pintar cuadros que lo tuvieran” – Pablo Picasso.

7.7 Expressionisme (1937-1947)

Lligant la destinació de la seva obra a l'esdevenir del món, Picasso sofreix canvis al mateix temps que aquests es produeixen a l'escenari internacional. En temps de guerra pinta deprimits, en temps de pau dibuixa càlides escenes. Com un tornador va arribar el seu període expressionista, profundament colpejat per la sangrant Guerra Civil Espanyola, per l'auge del feixisme a Europa i per la Segona Guerra Mundial. L'expressionisme de Picasso està evidentment influenciat pel seu propi cubisme, però en aquesta etapa són pintures que transmeten amb força sentiments i expressen dramàticament situacions de dolor. Un bon exemple d'aquesta fase expressionista el trobem en *La dona plorant* (1937).

Dona plorant, 1937.

El canvi en els temes (angoixants, tristos, relacionats amb la guerra i el sofriment) no és l'única característica de l'expressionisme de Picasso. Hi haurà també una fractura en la gamma cromàtica, apareixent colors foscos i ombrívols. Sens dubte la pintura més famosa d'aquesta etapa és *El Guernica* (1937), que es convertiria en la seva obra més reconeguda internacionalment. Tot un símbol anti-bèl·lic que va elevar a Picasso com a icona del pacifisme mundial.

El Guernica, 1937.

7.8. Període Vallauris (1947-1954)

Amb seixanta anys i després d'haver viscut una llarga carrera plena de canvis i innovacions, i amb l'escenari internacional més calmat, Picasso entra en el seu anomenat 'Període Vallauris', una etapa de la seva vida en la qual es va dedicar a dissenyar plats i ceràmiques mentre gaudia del seu retir a la Costa Brava.

Picasso dissenyant plats al seu estudi.

Va abandonar la pintura durant diversos anys i va abordar l'escultura i el treball sobre argila amb molt d'interès. En el període que va de 1947 a 1954 va realitzar més de 600 peces. Envoltat del blau de la Mar Mediterrània i de la tranquil·litat del món rural, Picasso es deixa inspirar pels ocells i per la llum. En aquesta etapa neixen altres dos fills: Claudio i Paloma. Els temes que tracta en les seves ceràmiques i escultures són familiars i d'oci. Tornen a aparèixer elements del circ, i també un especial interès en la tauromàquia.

L'home del xai, 1943.

Terra, aigua i foc, 1957.

7.9. Etapa Picasso (1954-1973)

Un ancià Pablo Picasso que definitivament s'ha instal·lat en aquest racó del món tan tranquil com és la Costa Blava descansa en el seu estudi repassant les obres dels autors clàssics. S'envolta de Rafael, Velázquez, Delacroix, Manet, Goya... i realitza versions dels seus llenços més famosos. En aquesta revisió dels clàssics, Picasso va produir interessant material. Exemple d'això és la sèrie d'estudis sobre *Les Meninas*, del qual va realitzar més de 50 versions. Les re-interpretacions que va fer Picasso estaven influenciades pel cubisme que ell mateix havia fundat, i suposen un fermall d'or a la seva carrera.

Versions picassianes de las Meninas (1957)

Pablo Ruiz Picasso mor al poble de Mougins al 1973, als 91 anys. Havia estat el pintor més famós del món, l'artista més influent del segle, i ens havia deixat una obra irrepètible i fascinant. Una obra en continu canvi, en la qual va buscar sempre la innovació. Va portar la pintura a extrems que cap altre artista havia imaginat, i ens va regalar una nova manera de veure la realitat.

8. Les muses de Picasso

Van ser diverses les dones que van formar part de la vida i obra de Picasso. Elles estan plasmades en alguns dels seus millors quadres. Un dels aspectes més controvertits de la personalitat de Pablo Picasso i motiu d'anàlisi sobre l'abast de la seva obra artística és el de la seva particular relació amb les dones. Totes les dones que Picasso va estimar el van influir en un primer moment amb una enorme carrega de creativitat artística. No obstant, de la mateixa manera que l'entusiasme el portava a pintar-les també suposava un gest de possessió per part de l'artista. Pablo Picasso era tendre i romàntic amb totes les seves amants, però només fins quan una nova relació ho convertia en un tirà amb elles i les enfonsava en el menyspreu i l'oblit absolut. Aquí coneixerem les muses de Picasso, qui eren les muses del famós pintor malagueny? Com es van conèixer? Què les caracteritzava?

A més a més, trobarem l'anàlisi cronològica de les relacions de Picasso. Coneixerem des de la seva primera amant fins la última quan ell tenia 72 anys. Podem veure que hi ha una evolució de quasi cada una d'elles en els quadres. Els rostres, les mirades, els cossos... canvien en funció de la relació que manté Picasso amb elles en aquell moment. Trobarem les imatges d'època dels amants i coneixerem les històries que després podrem comparar amb els quadres.

Picasso i Jacqueline Roque.

8.1. Fernande Olivier, La primera musa de Picasso.

Nascuda a París el 6 de juny del 1881, va tenir una infància inestable i va créixer sota la custòdia d'una germana de la seva mare que va voler casar-la per la força. Ella va fugir i es va casar amb un altre home al qual va abandonar l'any 1900 perquè la maltractava. Va ser llavors quan, per passar desapercebuda, va adoptar el nom de Fernande Olivier. Quatre anys després, el 1904, Olivier va conèixer Pablo Picasso. L'artista malagueny s'havia mudat definitivament a París després de quatre viatges i vivia a al barri de Montmartre. Fernande Olivier hi anava sovint per exercir de model.

Fernande Olivier i Picasso a Montmartre.

Dona amb peres, 1909.

La relació entre Picasso i Olivier va començar gairebé immediatament, just al principi del Període Rosa del pintor. Olivier va esdevenir una important font d'inspiració per a ell. Entre 1905 i 1906 Picasso va dedicar-li obres com el retrat amb mantellina negra, que es conserva al Museu Guggenheim de Nova York, o l'escultura *Cap de dona*.

Fernande Olivier amb mantellina negra, 1906. Cap de dona, 1906.

El 1909, després d'una breu estada a Barcelona, la parella passa l'estiu a Horta de Sant Joan, un indret que Picasso considerava idíl·lic. Olivier va escriure algunes cartes de les quals el Centre d'Horta en conserva les còpies, i que ajuden a fer-nos una idea de la seva experiència. Però durant l'estiu del 1911 hi ha un canvi: Picasso marxa a Ceret i a la tardor coneix Eva Gouel, que esdevindrà la seva nova companya sentimental fins al 1915.

8.2. Gertrude Stein, la mecenes de Picasso.

La literata Gertrude Stein, va néixer a Pennsylvania el 3 de febrer de 1874. Gertrude es va graduar de la llicenciatura en psicologia en 1898 i més endavant, Stein va estudiar medicina. El seu germà Leo iniciava la seva carrera com a crític d'art, la qual cosa va motivar a tots els germans a col·leccionar.

Gertrude Stein va començar col·leccionant obres del post-impressionisme, donant suport a la carrera de Henri Matisse i Pablo Picasso.

Stein, a punt de complir 20 anys d'edat, va emigrar a París per a créixer la seva carrera com a literata. El tema recurrent en les seves obres era el de l'homosexualitat. Gertrude i Leo van col·leccionar centenars d'obres, en aquest llavors a preus accessibles, fetes per un grup d'artistes poc coneguts. Ells obrien les portes del seu apartament a París, situat en "27 rue de Fleurus", els dissabtes a les nits perquè artistes internacionals, col·leccionistes i distribuïdors veiessin la seva col·lecció i discutissin les tendències en l'art.

Fotografia de Carl Van Vechten a Gertrude l'any 1935.

Imatge de Gertrude Stein i Alice B.Toklas.

En 1909, la literata coneix la seva assistent Alice B. Toklas qui es convertiria en la seva companya romàntica. Els germans van ser de les primeres persones a col·leccionar obra cubista. Els seus artistes favorits

en aquest moment eren Pablo Picasso, Henri Matisse, els qui més endavant van pintar un retrat de Gertrude i Georges Braque. El suport que ells li donaven als artistes va tenir un impacte positiu i gran en les seves carreres per les següents dècades. Amistats estretes es van formar entre els Stein i els artistes.

A finals de 1905, Picasso va demanar a Gertrude Stein que posés per a ell. Escriptora i amiga de Picasso, a més de la seva primera veritable mecenes juntament amb el seu germà Leo, Gertrude és una dona d'ulls foscos i profunds i forta personalitat, que Picasso aconsegueix traduir amb un realisme respectuós i discret. La proposta de l'artista sorprèn, sobretot, perquè generalment treballava en absència del model, un costum excèntric que motivava que Picasso fos acusat pels altres artistes de provocar la desocupació entre els models.

Retrat de Gertrude Stein, 1906.

8.3. Eva Gouel, “Ma Jolie” de Picasso.

Eva Gouel va néixer al 1885 els seus pares eren Adrian Gouel i Marie-Louise Ghérouze de Vincennes. En algun moment, va adoptar el nom de Marcelle Humbert i va afirmar haver estat casada amb un company anomenat Humbert, però aquest no sembla ser el cas. Igual que la majoria de les dones que Picasso va conèixer en aquest moment, de fet, com moltes persones a la fi de la Belle Epoque (1871-1914) de París, Eva va mantenir el seu origen a propòsit misteriós, amb diferents noms que provenen de diverses fonts. Picasso per referir-se a Eva Gouel l'anomena “*Ma jolie*”.

Ma Jolie (1912)

Dona en una cadira (1913)

Picasso va conèixer a Eva Gouel en 1911 a la cafeteria Ermitage de París, quan es deia Marcelle Humbert. Ella vivia amb l'artista jueu polonès Llodwicz Markus (1870–1941), un satíric i cubista. En aquest moment, Picasso havia estat vivint amb la seva primera musa, Fernande Olivier, des de 1904. Fernande i Picasso solien anar als cafès de París amb Marcelle i Louis.

En diverses ocasions, tots van ser convidats a la casa de l'escriptor Gertrude Stein en la rue de fleurus, un lloc popular per a artistes i escriptors a Paris en aquest moment. Stein i Picasso eren amics íntims, però ella i la seva parella de tota la vida, Alice B. Toklas no va detectar la relació entre Picasso i Gouel fins a febrer de 1912.

Eva Gouel amb quimono.

Eva Gouel, com la resta de dones importants de la vida de Picasso marca un canvi d'estil en la seva obra. Passem d'un cubisme analític que podem relacionar amb Fernande Olivier al sintètic amb Eva Gouel. La imatge de la musa Eva Gouel apareix sintetitzada en el període representada per guitarres, formes rodones i cintura estreta. L'any 1915 Eva Gouel mor de càncer i Picasso entrarà en una fase molt depriment de la seva carrera artística i personal.

Eva Gouel, 1911.

Guitarra, jo estimo a Eva, 1912.

8.4. Olga Khokhlova, la ballarina de Picasso.

La seva família prové de Nijyn, Ucraïna. Lidiia Zinchenko, esposa del coronel Stepan Khoklova, dóna a llum a la seva primera filla, Olga Stepánovna Khokhlova, més tard coneguda com a Olga Khokhlova i, finalment, com Olga Picasso. Així comença la biografia d'aquesta ballarina del Ballet Rus i

primera dona de Pablo Picasso, gràcies a la qual s'han pogut contextualitzar avui alguns dels treballs del pintor. Una biografia que durant anys s'havia reduït al que la ballarina va compartir i va suposar pel malagueny.

Olga en el ballet de Roma.

Olga en el ballet de Roma.

En 1911, Olga es va incorporar a la prestigiosa companyia de dansa dels Ballets Russos sota la direcció de Serguei Diàguilev, època en la qual aquests van triomfar a Europa. Només quatre anys després, veuria a la seva família per última vegada a causa dels esdeveniments històrics de la revolució de febrer, l'abdicació del tsar Nicolás II, la revolució bolxevic i la posterior guerra civil. Amb 25 anys, en 1917, entre Roma i Nàpols, coneix a Pablo Picasso. En aquells dies, ell treballava en els decorats i vestuari del ballet Parade.

Des de la seva primera trobada, Olga es va convertir en la model predilecta de l'artista i en la figura femenina més representada pel pintor des de finals dels anys deu. La visió que tenia Picasso de la seva dona va ser, no obstant això, variant al llarg dels anys. Els inicis de Picasso, amb aquestes pintures de cort clàssica, van ser protagonitzats per la bellesa melancòlica i pensativa d'Olga, en la qual la seva figura apareix normalment asseguda, en un ambient domèstic llegint o escrivint.

Olga Kokhlova amb una mantellina, 1917.

Olga perduda en els seus pensaments, 1923.

Un tipus de composició que està relacionada amb la mirada del pintor a la figuració i la influència que per aquests anys tenia Ingres sobre el geni malagueny. Olga va inspirar nombroses escenes plasmades amb una tendresa i serenitat desconegudes fins a aquests moments en l'obra del malagueny, qui mostrava en aquesta època un interès per l'Antiguitat i el Renaixement.

Casament de Pablo Picasso i Olga l'any 1918.

En 1918 es casen i des del naixement del seu primer fill, Paul, en 1921, Olga es converteix en l'essència de nombroses escenes de maternitat.

No obstant això, com dèiem abans, aquesta visió va desaparèixer amb l'entrada en la vida de l'artista del seu amant Marie Thérèse Walter. Quan Pual tenia catorze anys, Olga s'assabenta de la infidelitat de Picasso. Decideix marxar al sud de França amb el seu fill i demanar el divorci. No obstant, no es van poder divorciar perquè la llei francesa deia que un matrimoni entre estrangers havia de resoldre's en els països d'origen dels conjugues però no va poder ser perquè a Espanya no existia encara el divorci, i Olga havia fugit de la Revolució comunista de Rússia, de manera que van quedar legalment casada amb ell fins la seva mort de càncer el 1995.

Olga llegint en una cadira, 1920.

Maternitat, 1921.

El matrimoni entre l'artista i la ballarina va ser molt beneficiós per al pintor perquè gràcies a la seva esposa va entrar en l'alta societat de París. No obstant això, per a Olga va suposar passar a la història com una ombra del seu marit, qui incansablement la reflectia amb una mirada trista, depriment i melancòlica, i a la qual va acabar titllant de castradora o assetjadora. En 1927, Olga Khokhlova va passar a ser Olga Picasso, una més de totes les dones que la història ha anul·lat en pro dels seus marits artistes.

Podem apreciar l'evolució que fa Picasso amb la manera de retratar a Olga. A continuació, veurem els últims quadres que el pintor fa sobre la musa. Hi ha una clara voluntat de transformació de Olga, ara la veiem amb el cos deformat, les cares perden humanitat i es tornen monstruoses.

La ballarina de Picasso sempre havia estat una bellesa melancòlica i pensativa en les seves obres però que acaba desfigurant aquella mirada perduda que tan la caracteritzava per una mirada buida, uns ulls sense pupil·les, inanimats.

Retrat d'Olga a la butaca. (1920)

Nu en una cadira vermella (1929)

Dona amb barret (1935)

Cap de dona. Olga Picasso (1935)

8.5. Marie Thérèse Walter, la dona dorment.

Va ser una dona francesa, amant i model de Pablo Picasso des de 1927 fins a aproximadament 1935, i la mare de la seva filla, Maya Widmaier-Picasso. La seva relació va començar quan ella tenia disset anys; ell en tenia 45 i seguia vivint amb la seva primera dona, Olga Khokhlova. La relació es va acabar quan Picasso va passar a una nova amant, l'artista Dora Maar.

Pablo Picasso i Maya Picasso amb gos any 1944.

El 8 de gener de 1927, Marie Thérèse Walter va conèixer Picasso davant de les Galeries Lafayette en París. Al temps Picasso estava casat amb Olga Khokhlova, la ballarina russa, amb qui va tenir un fill anomenat Paul. Picasso i Marie Thérèse Walter van començar una relació en secret fins a 1935. Des de 1927 cap endavant, Walter va viure propera a la família de Picasso. El juliol de 1930, Picasso va comprar un castell a Boisgeloup proper a Gisors dins el Normandie perquè hi visques la seva amant Marie Thérèse Walter, el qual va utilitzar com a estudi per a escultures principalment.

Marie era l'ombra oculta de la família i esdevenia la seva model i musa per a ambdues pintures i escultures. Quatre anys després de la mort de Pablo Picasso, Maria Thérèse es va suïcidar l'any 1977.

Marie Thérèse Walter i la seva filla Maya Picasso.

Marie Thérèse Walter.

La dona del cabell groc (1931)

El somni, 1932.

Dona nua a una cadira vermella, 1932.

Noia davant del mirall, 1932.

El repòs, 1932.

Dona amb barret, 1937.

Retrat Marie Therese, 1937.

8.6 Dora Maar, la dona d'ungles llargues.

La llegenda de Dora Maar va prendre força gràcies al descobriment de les obres que la fotògrafa guardava com si d'un tresor es tractés i la subhasta que es va realitzar en 1998, a l'any de morir el pintor.

El seu reconeixement no sols ha d'associar-se a la relació que va mantenir amb l'artista malagueny, sinó que també ha de reconèixer-se la seva pròpia personalitat i estil. Dora Maar va iniciar una brillant carrera com a fotògrafa gràcies a la qual va ostentar un merescudíssim reconeixement en la fotografia francesa dels anys trenta.

Pablo Picasso i Dora Maar a la platja.

Quan coneix a Picasso mostra un interès major per la pintura i quan la seva relació acaba, entra en una via mística i introspectiva en la qual l'art, en qualsevol de les formes que ella dominava, no donava consol al seu dolor. És, precisament, després de la seva mort quan surten a la llum nombrosos documents que indiquen l'admiració que va suscitar entre artistes i escriptors del seu temps, entre ells, Breton, Éluard o Bataille, als qui va inspirar.

Imatge de Dora Maar fumant.

Henriette Teodora Markovitch (Dora Maar) va néixer en Tours el 22 de desembre de 1907. Filla d'un arquitecte croat i una francesa catòlica, es va traslladar amb la seva família a Buenos Aires en 1910, lloc en el qual el seu pare va dirigir un estudi. Complerts els dotze anys va tornar a França i en 1926 va començar les seves classes a l'Escola de Fotografia de París, una de les més liberals de l'època, on a les joves se'ls permetia estudiar el cos nu dels models, i en la Unió Central de les Arts Decoratives.

El seu caràcter inquiet i aventurer va fer que la jove fotògrafa s'embarqués en projectes tan interessants com enriquidors. Serà en 1936 quan Dora Maar conegui a Picasso, la presentació la va fer Paul Eluard. El pintor malagueny va quedar embadalit per una jove molt elegant que juguinejava amb una navalla en un conegut cafè parisenc anomenat Deux Magots. L'artista tenia 55 anys i Dora Maar tenia tan sols 28 quan la màgia va sorgir entre tots dos. A partir d'aquest moment, l'artista visita en diverses ocasions a la fotògrafa. Es convertirà en la seva companya-aparador i en una dels seus models favorites, en definitiva, en la seva musa.

Dora Maar es va convertir en la model que Picasso va retratar una vegada i una altra, realitzant obres plenes de dolçor. La història, encara que apassionada també es veu marcada per les constants infidelitats de l'artista.

L'amor, atracció i passió que sorgeix entre tots dos es plasma tant en els quadres d'ell com en la trajectòria professional de Dora Maar, que després d'aquestes fotos que decoraven les portades de revistes de moda i anuncis publicitaris realitzarà fotos de caràcter social, percebent-se un canvi en la temàtica de les seves creacions.

Dora Maar amb ungles verdes (1936)

Retrat de Dora Maar (1936)

Va realitzar un viatge a Catalunya en 1934, va recórrer la costa Brava i va conèixer Barcelona, ciutat de la qual va quedar sorpresa per la seva bellesa i encant. Prèviament, atreta per Tossa de Mar, elabora una sèrie de fotografies de caràcter documental en aquesta localitat. Durant aquest període va ser testimoni de la gènesi del *Guernica*, després de l'esclat de la Guerra Civil Espanyola, fotografiant a l'artista en ple procés creatiu.

L'etapa amorosa entre Picasso i Dora Maar es va caracteritzar per ser un període fosc, tant en la història d'Espanya com en la història mundial; es va tractar d'una relació tempestuosa que transcorre sobre el fons de dues guerres terribles. Així, 1945 es converteix en una data clau, ja que conclou la seva relació amb Picasso.

La seva vida personal i professional sofreixen un canvi traumàtic i la seva salut es ressent fins a caure malalta, moment en el qual es retira al Midi francès. Quan la relació amb Picasso va acabar, Dora Maar va patir trastorns psicològics que, una vegada va poder superar, li van conduir a un estat místic, o almenys això és el que conta la llegenda. Finalment, es va recloure a la seva casa fins a la seva mort, el 16 de juliol de 1997, als 90 anys d'edat.

Retrat de Dora Maar, 1939.

Dona plorant, 1937.

Dora Maar, 1939.

Retrat de Dora Maar, 1939.

8.7 Françoise Gilot, la dona flor.

Marie Françoise Gilot va néixer a Neuilly-sud Seine, França, el 26 de novembre de 1921. Filla d'un agrònom, home de negocis i d'una artista que es dedicava al treball en aquarel·la. Va ser estudiant de literatura anglesa en la Universitat de Cambridge i en l'Institut Britànic de Paris i es va graduar a la *Sorbona* amb una llicenciatura en Filosofia, en 1938. A l'any següent es va graduar en la Universitat de Cambridge, i va treure una llicenciatura en anglès.

Mentre intentava convertir-se en advocat, Gilot pren classes d'art i descobreix que no estava equivocada, que l'art era la seva veritable passió, per la qual cosa immediatament instal·la el seu taller en l'àtic de la casa de la seva àvia. I com una alternativa per a continuar la seva carrera artística i convertir-se en una professional de renom considera a Picasso com a professor. Es presenta en el seu taller i li sol·licita ser rebuda com la seva alumna.

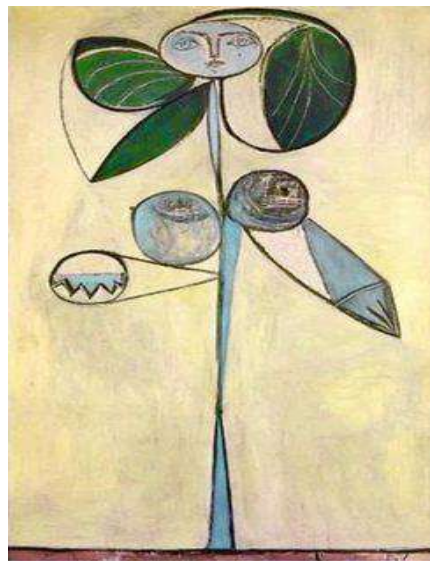

Françoise Gilot i Picasso.

Mentre intentava convertir-se en advocat, Gilot pren classes d'art i descobreix que no estava equivocada, que l'art era la seva veritable passió, per la qual cosa immediatament instal·la el seu taller en l'àtic de la casa de la seva àvia. I com una alternativa per a continuar la seva carrera artística i convertir-se en una professional de renom considera a Picasso com a professor. Es presenta en el seu taller i li sol·licita ser rebuda com la seva alumna. El pintor malagueny, que ja havia quedat corprès de Françoise quan la hi van presentar, no sols li accepta com a alumna sinó que la converteix en el seu model i en el seu amant. Ella tenia a penes 21 anys i el 61 i van ser parella des de 1944 fins a 1953.

Françoise Gilot pintant a l'estudi de Picasso.

La dona flor, 1949.

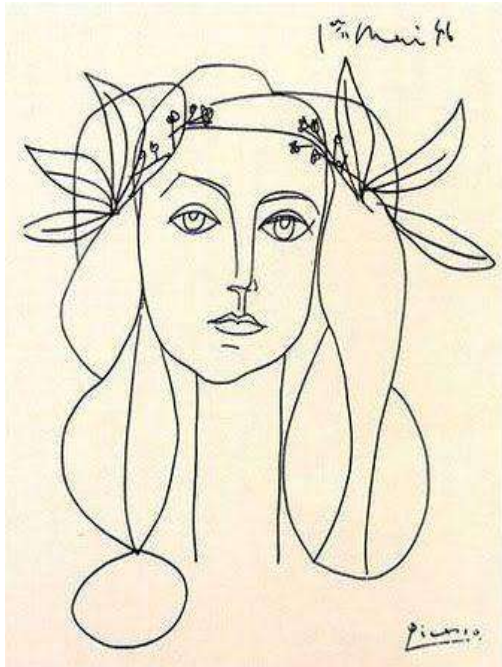
Quan van començar el seu idil·li, Picasso encara estava compromès amb Dora Maar pel que aquesta nova relació amb Gilot causa a Dora greus problemes emocionals, que acaben per tornar-la boja. Gilot no sols es converteix en model del Pintor sinó també en mare de dues dels seus fills: Claude i Paloma. La talentosa jove col·labora amb el descobridor del cubisme i contribueix amb el seu treball al desenvolupament de l'etapa ceramista de Picasso. S'instal·len a Antíbol i Picasso treballa en el taller Madoura.

Imatge de Françoise Gilot i Picasso.

Françoise Gilot va ser l'única amant que va deixar a Picasso i va continuar amb la seva vida. Fins al moment present, Françoise Gilot gaudeix d'una vida afable, amb el seu talent justament considerat, comptant amb nombroses exposicions del seu art.

Dibuix de Françoise amb flor, 1948.

Françoise asseguda amb un vestit blau, 1949.

Dona que dibuixa rodejada dels seus fills, 1950.

Françoise, Claude, Paloma, 1951.

Picasso i Gilot a la platja.

“Soy la única mujer que dejó a Picasso, la única que no se sacrificó al monstruo sagrado -declara Françoise Gilot, con una sonrisa desenfadada y desafiante-. Soy la única que aún está viva para contarlo. Después de todo, mire lo que les ocurrió a las otras -continúa, con sus cejas circunflejas enarcadas-. Tanto Marie-Thérèse como Jacqueline se suicidaron [la primera se ahorcó; la segunda se pegó un tiro], Olga se volvió histérica y casi loca. Dora Maar enloqueció.” [Vida con Picasso, Françoise Gilot].

Fotografia actual de Françoise.

8.8 Sylvette David, la noia del coll alt i cua de cavall.

Fotograma de Sylvette David.

Picasso tenia llavors 73 anys. Sylvette era la parella de Toby Jellinek, un jove artista avantguardista que feia mobles de metalls forjats. Picasso li va comprar dues cadires de fusta, corda i metall i la parella se les va emportar en una modesta a La Galloise, la casa en la qual el malagueny vivia amb Françoise Gilot, mare dels seus dos fills.

Sylvette i Picasso.

Enlluernat per les possibilitats pictòriques del rostre i els cabells llargs de la tímida noia francesa, Picasso no va trigar a proposar-li a Sylvette que posés per a ell i van iniciar una relació artística que va culminar en al voltant de 60 treballs. El conjunt abastava pintures, dibuixos, escultures de metall i ceràmica; alguns d'ells no s'havien exhibit abans al públic. Avui dia Sylvette és una artista establerta a Londres (es fa anomenar Lydia Corbett) i és tota una llegenda de la història de l'art per haver inspirat a l'artista en una de les seves etapes més actives dels anys 50.

Imatges de Sylvette David.

Dibuix Sylvette David.

Retrat de Sylvette David, 1954.

Sylvette David asseguda, 1954.

Sylvette sobre cadira, 1955.

8.9 Jacqueline Roque, l'últim amor de Picasso.

Imatge de Jacqueline Roque.

Retrat de Jacqueline Roque sobre cadira, 1950.

Jacqueline Roque neix el 24 de febrer de 1926 a París. Quan compleix dos anys, el seu pare els abandona, obligant la seva mare a treballar llargues hores de portera, en un luxós edifici prop dels camps elíseus. Als 18 anys la seva mare va sofrir un vessament cerebral i va morir. Dos anys després va contreure matrimoni amb André Hutin, un important enginyer, amb qui va tenir a la seva primera filla, Catherine Hutin-Blay.

Jacqueline amb barret.

La jove família va viure durant una temporada a Àfrica, actual Burkina Faso, per motius de treball de André. Quatre anys més tard, Jacqueline decideix tornar amb la seva filla a França i divorciar-se, sospitant que el seu marit li era infidel. Es traslladen a la Riviera francesa i comença a treballar a la botiga de la seva cosina, La terrisseria Madoura, en Vallauris. En 1953, als 27 anys va conèixer a Picasso. Els seus exòtics trets li van recordar a la jove que apareix amb un narguile en "Les dones d'Alger" de Delacroix. Així la va retratar poc després en "Dona vestida de turca".

Dona vestida de turca, 1954.

Retrat, 1964.

Jacqueline Roque (1954)

Jacqueline amb flors (1954)

La segona vegada que es van veure va ser en la terrisseria on ella treballava, Picasso tenia 72 anys i Jacqueline era una bellesa d'ulls verds. Sis mesos després decideixen casar-se en secret. Des del començament de la seva relació, Picasso va pintar en nombroses ocasions a Jacqueline. Era l'única persona la presència de la qual tolerava mentre pintava en el taller. Estaven tan units que rares vegades un sortia de casa sense l'altre.

Jacqueline i Picasso fent-se un petó.

Durant els últims anys de vida del pintor, Jacqueline va començar a beure de manera excessiva. Es veia molt afectada per l'agonia del seu marit, i la complicada relació de tots dos amb els fills i néts de Picasso. A l'abril de 1973 Picasso mor. Jacqueline cau en una profunda depressió que no aconsegueix superar. En la matinada del 15 d'octubre de 1986, se suïcida disparant-se en la temple.

9. Conclusió

La comunicació cultural m'ha aportat les eines per poder gestionar l'exposició cultural que havia de fer però malauradament a causa de la situació pel COVID-19 no ha pogut ser. No obstant això, he pogut realitzar el projecte en mode teòric. He pogut conèixer un autor que ja reconeixia com a emblemàtic però mai havia aprofundit en la seva vida i obra d'aquesta manera. La relació entre musa i artista és un tema molt interessant, ja que hi ha tot un món al darrere, i cada artista i musa tenen la seva pròpia història. He pogut corroborar que la història de l'art és una disciplina acadèmica que amaga una narració que hem de saber interpretar perquè totes les obres de Picasso que he presentat al meu projecte tenien un rerefons i una narrativa. Cada dona que Picasso utilitzava com a musa significava un moment de la seva vida, un estat d'ànim, unes emocions que durant el transcurs de la relació podien anar canviant. He pogut veure com la majoria de les dones de Picasso patien la infidelitat i desamor de l'autor. Eren rebutjades per una "nova musa" i les seves vides es transformaven com en dos casos veiem que recorren al suïcidi. La majoria de casos acaba amb tragèdia.

En conjunt, m'he proposat dedicar una exposició a les muses més retratades per Picasso en el decurs de la llarga trajectòria de l'artista. He volgut donar a conèixer la seva història, com les pintava i, especialment, com elles ho vivien. Les dones de Picasso normalment han quedat a la foscor o, si més no, es coneixen molt poc. És per això que una exposició cultural hagués estat l'element clau per fer aquesta difusió.

10. Bibliografia

- Alcalde, C. (2008). *El minotauro y picasso*. Universidad de Malaga.
- Barcelona, F. M. (s.f.). *Museu Picasso Barcelona*. Obtenido de <http://www.museupicasso.bcn.cat/es>
- Barcelona, M. P. (1997). *Picasso. La formacio d'un geni, 1890-1904*. Barcelona: Lunwerg.
- Bourriaud, N. (2015). *Estetica relacional*. Adriana Hidalgo Editora.
- Combalia, V. (2016). *Musas, mecenes y amantes. Mujeres en torno al surrealismo*. Barcelona: Elba.
- De Picasso a Dali. Las raices de la vanguardia española (1907-1935)*. (1998). Madrid: Viso.
- Esteban, P. (2003). *Picasso 1881-1914, Los grandes genios del arte contemporaneo del arte contemporaneo. El siglo XX*. El Mundo.
- Fabre, J. P. (1975). *Picasso a Catalunya*. Barcelona: Poligrafia.
- Fabre, J. P. (2002). *Vides de Picasso*. Barcelona: Proa.
- Fundación BBVA. (s.f.). *Thyssen-Bornemisza museo nacional*. Obtenido de <https://www.museothyssen.org/coleccion/artistas/picasso-pablo>
- Gilot, F. (10 de Novembre de 2018). Famous for her relationship with Picasso, Francoise Gilot debuts her own art. (A. Mason, Entrevistador)
- Gilot, F.-L. (2010). *Vida con Picasso*. Barcelona: Elba.
- Hernandez, F. (1998). *Pedagogia de l'art*. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Olivier, F. (1990). *Recuerdos intimos (escritos para Picasso)*. Barcelona: Parsifal.
- Panzetta, A. (1992). *Picasso*. Elemond Arte.
- Perucho, J. (1994). *Picasso, el cubisme i Horta de Sant Joan*. Barcelona: Columna.
- Picasso. (1991). *L'Unita* Arnoldo Mondadori Arte.
- Picasso i els 4 gats*. . (1996). Barcelona: Museu Picasso: Lunwerg Editors.
- Picasso, 1905-1906 De l'epoca rosa als ocres de Gosol*. (1992). Barcelona: Electa.
- Picasso, F. (s.f.). *Museo Picasso Malaga*. Obtenido de <https://www.museopicassomalaga.org>

Richardson, J. (1997). Picasso, una biografia: vol.2, 1907-1917. Alianza Editorial.